

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ

І БЛОК.

Суспільно-політичні зміни в Україні, перебудова демократичного суспільства на засадах громадянських цінностей потребують перебудови реформування національної системи освіти, важливою складовою якої є система освіти дорослих. В умовах девальвації загальнокультурної компоненти освіти, превалювання прагматично-утилітарних тенденцій предметом культурологічного аналізу стає виявлення і обґрунтування культурних цілей і функцій освіти дорослих як сфери духовного виробництва, її соціального значення, ролі посередника між культурою і особистістю.

Оскільки переважна більшість країн у певному сенсі своїм технологічним, соціокультурним і економічним прогресом зобов'язані освіті дорослих її доцільність освіти дорослих можна вважати загально визнаним фактом. На сучасному етапі її провідними цілями є розширення можливостей для освіти дорослих; створення умов для постійного самовдосконалення й адаптації до соціальних, економічних та інших змін у суспільстві; розвиток національної системи освіти дорослих.

У широкому розумінні освіта дорослих – це процес навчання; у вузькому – комплекс організованих дій щодо навчання дорослих, які здійснюється багатьма закладами з метою досягнення специфічних цілей; сукупне значення об'єднує процеси й дії в ідею, яка реалізується в соціальній практиці, що й дозволяє розглядати «освіту дорослих» як соціальний інститут задля задоволення потреб дорослої людини в освіті, культурі, адаптації до соціуму.

Нині освіту дорослих сприймають як освіту задля забезпечення національного економічного зростання й підвищення шансу населення на працевлаштування. Саме така політика домінує на пострадянському просторі, а також інших європейських країнах, де її історично сприймають як засіб залучення громадян до суспільного життя. Проте, потреба навчатися протягом життя вбирає набагато більше аніж просто економічна необхідність, оскільки освіта дедалі більше відіграє ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної й побутової культури. Освіта дорослої людини дає їй можливість оновлювати власне світобачення, осучаснити свої знання про дійсність, займатися діяльністю, на яку раніше не вистачало часу або це виходило за межі компетентності. Освіта дорослих в усіх її вимірах – формальна, неформальна, професійна і непрофесійна, організована і неорганізована, спрямоване на досягнення саморозвитку особистості й відповідно, повинна мати підтримку на державному рівні. Саме такий підхід разом із гарантією права особистості на освіту у будь якому віці є базовою нормою законодавчих актів в багатьох європейських державах, які визначають пріоритети і механізми державної підтримки

Серед багатьох показників, за якими вимірюється рівень розвитку суспільства загалом або окремої країни зокрема, найбільш вагомим є інтелектуальний потенціал, тобто рівень освіти і науки. За даними ЮНЕСКО, рівень національного добробуту, який відповідає сучасним стандартам, можуть досягти лише країни, де 40-60% працездатного населення мають вищу освіту. Водночас визнано, що реалізація будь-яких соціально-економічних, політичних реформ вимагає принципового (за змістом, характером) перенавчання не менш як 25% дорослого, працездатного населення. Так, за даними європейських експертів, тільки 15% нових робочих місць, створених в Європі у 2010 році, можуть бути заповнені малоосвіченими робітниками, а 50% робочих місць вимагатимуть вищої освіти.

Щодо пріоритетів національної політики. Освіта дорослих як складова освіти впродовж життя нині в Україні не посідає належного місця й не набула відповідного визнання.

В Україні освіта дорослих переважно представлена системою післядипломної освіти (500 державних і недержавних ВНЗ, галузеві (при міністерствах і відомствах) навчальні підрозділи). Загалом щорічно через таку систему навчання проходять понад 300 000 фахівців. Тоді як у багатьох високорозвинених країнах налагоджено навчання людей з обмеженими можливостями, осіб тимчасово позбавлених волі, людей похилого віку

За даними світової статистики, загальна кількість дорослих, які навчаються, починає перевищувати сумарну кількість учнів в інституціях загальної освіти. Відповідно до соціальних прогнозів міжнародних організацій, у ХХІ ст. освіта дорослих відіграватиме важливу роль у контексті забезпечення сталого й збалансованого прогресу особистості, суспільства.

II БЛОК. НЕРОЗВ'ЯЗАНІ ПРОБЛЕМИ

Головні проблеми:

1) недосконала нормативно-правова, що регламентує діяльність суб'єктів навчального процесу, їх права і обов'язки, характер взаємодії з державою, механізми координації між різними провайдерами, а також принципи і схеми отримання коштів із бюджету;

2) невизначеність статусу освіти дорослих в Україні як невід'ємної складової вітчизняної освітньої системи, що гальмує створення цілісної системи освіти впродовж життя;

3) низький рівень співпраці між державними установами, недержавними організаціями і соціальними партнерами;

4) відсутність системного визнання і сертифікації формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих, ключовою складовою яких є система акредитації й оцінювання попереднього досвіду, набутих компетентностей особистості;

5) відсутність у переліку пріоритетних завдань Міністерства освіти і науки України структур, необхідних для розвитку, координації, управління якістю й фінансування освіти дорослих;

6) нагальність створення державних центрів з підготовки, підвищення кваліфікації й перепідготовки андрагогів (організаторів процесу навчання дорослих), що сприятиме підвищенню рівня компетентності спеціалістів, які працюють з дорослим населенням;

7) необхідність створення факультетів і кафедр андрагогіки в усіх закладах вищої педагогічної освіти і в установах перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників освіти, а також введення спеціальності “Андрагогіка” у перелік спеціальностей післядипломної професійної освіти.

Важливим є питання розробки критеріїв потреб, планування, контролю, звітності, а також вивчення міжнародного досвіду освіти дорослих. Зазначене вимагає створення системи добору статистичної інформації щодо освіти дорослих на місцевому, регіональному й національному рівнях.

III БЛОК. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

В умовах глобалізації економіки освіта як фактор виробництва набуває особливого значення. Вона стає потребою індивіда, оскільки знання та інтелект дозволяють йому бути конкурентоздатним на ринку праці, знаходити оптимальні шляхи для розв’язання нагальних потреб та задоволення найвищої потреби – самореалізації.

Освіта дорослих, як відносно самостійний соціокультурний інститут, має власний вектор розвитку, проте надзвичайно взаємопов’язана з іншими інститутами суспільства й здійснює випереджувальний вплив на інші сфери (економіку, політику, науку, право, безпеку, ідеологію, мораль).

Зміст освіти дорослих орієнтований на випереджувальний розвиток суспільства, професійної кар’єри, особистісних навичок і якостей, інших сфер соціальної практики. Передбачає наступність і варіативність загальної і професійної освіти. Окрім самих знань, умінь і навичок його зміст охоплює й процес навчання, досвід його набуття й застосування на практиці, шляхи й засоби їх самостійного пошуку, відкриття, а також самоосвіту – «особистісний досвід» як компонент змісту освіти. Її результатом є особистість, яка розвивається, підготовлена до універсальної діяльності, має сформовані пізнавальні запити, духовні потреби, здатності самостійно планувати і реалізовувати власні цілі.

Збільшення учасників програми навчання дорослого населення й створення рівних умов має визначальне значення. У цьому процесі особлива роль надається кожному суб’єкту навчального процесу, й зокрема тим, хто потребує особливої уваги (робітникам з низькою кваліфікацією, безробітним, людям похилого віку, інвалідам, емігрантам тощо).

Для реалізації зазначених положень необхідно законодавче закріплення вимог щодо координації і взаємодії різних суб’єктів діяльності у сфері освіти

дорослих, визнання права людини на освіту впродовж життя, на доступ до освітніх й інформаційних ресурсів усіх видів. Передусім на державному рівні потрібно визнати суспільну корисність освіти дорослих і закріпити гарантії її розвитку через виокремлення спеціальних статей бюджету, розробки методики фінансової підтримки найбільш «віддалених» від системи освіти соціальних груп; забезпечення доступності освітніх послуг для усіх дорослих громадян України незалежно від рівня освіти, набутої раніше, прибутків і місця проживання. Важливе місце у цьому процесі посідає розробка і забезпечення реалізації стратегії децентралізації в управлінні освітою дорослих, де провідна роль у визначенні пріоритетів, організації і управління повинна належати регіональній і місцевій владі, зокрема у питаннях неформальної і додаткової освіти дорослих.

У цьому контексті не можна обійти увагою питання розробки професійних стандартів, заснованих на компетенціях, а також вивчення міжнародного досвіду діяльності комерційних структур і громадських організацій щодо надання освітніх послуг дорослим з метою пошуку перспективних напрямів його адаптації в Україні.

Реформування та удосконалення системи освіти дорослих дозволить: розвивати освіту дорослих як цілісну систему, що відтворює гарантії і права кожного громадянина країни на неперервну освіту впродовж життя; зорієнтувати її на загальнолюдські цінності, ідеали гуманізму; гармонізувати інтереси особистості й суспільства, а також зробити її доступною для усіх верств населення, а також створити об'єктивні умови для максимального розвитку особистості, реалізації усіх особистісних потенційних можливостей, що сприятиме як її адаптації до мінливих соціально-економічних умов, так і соціальній захищеності дорослої людини, оновлювати і поглиблювати знання, удосконалювати вміння, набуті людиною до входження у сферу оплачуваної трудової діяльності, що забезпечуються системою установ і освітніх програм, спрямованих на здобуття нових знань і подальше їхнє збагачення.

За таких умов відбуватиметься подальша інтеграція України до світового освітньо-культурного простору як впливового чинника соціально-економічного розвитку країни.